

21. Bulgaristan'da yayınlanan Yeni Işık (Nova Svetlina 1971-1985) Gazetesindeki edebi malzemeler üzerine bir değerlendirme*

Levent DOĞAN¹

Gonca GÜLVODİNA²

APA: Doğan, L. & Gülvodina, G. (2023). Bulgaristan'da yayınlanan Yeni Işık (Nova Svetlina 1971-1985) Gazetesindeki edebi malzemeler üzerine bir değerlendirme. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (33), 338-357. DOI: 10.29000/rumelide.1283690

Öz

Tarihsel süreçte birbiriyle ilintili olarak gelişim gösteren Bulgaristan Türkçe süreli basını ve Bulgaristan Türk edebiyatının geçmişi Osmanlı Dönemi'ne kadar uzanmaktadır. O dönemde oldukça zengin ve renkli olan bu iki alanın 2. Dünya Savaşı ve sonrasında pek çok darbe aldığı ve yaşanan siyasi gelişmelerden olumsuz etkilendiği görülmektedir. Çalışma konumuz olan Yeni Işık (Nova Svetlina), bu süreçte yayın hayatına başlayan ve 45 yıl yayınlanan bir gazetedir. Çalışmanın giriş kısmında Bulgaristan Türkçe süreli basını hakkında bilgi verilmiş ve Bulgaristan Türk edebiyatı etrafında gelişen edebi türlere değinilmiştir. Devamında Yeni Işık gazetesinin yayın politikası, yayın içeriği ve yayın süreçleri ile ilgili bilgiler paylaşılmıştır. Çalışmada gazetenin Bulgaristan Sofya Milli Kütüphanesi'nden erişebildiğimiz 1971-1985 yılları arası incelenmiş, tespit edilen edebi türler biçim ve içerik bakımından değerlendirilmiştir. Yapılan taramalarda türkü, masal, fıkra gibi halk edebiyatı ürünlerinin yanı sıra hikâye, sohbet, deneme, gezi yazısı ve şiirlere sıkça rastlanmıştır. Bu türlerin içinde en çok yer ayrılan edebi türler şiir ve hikâyedir. Bu nedenle bu iki türe inceleme bölümünde daha ayrıntılı değinilmiştir. Yapılan incelemelerde her iki türün şekil ve içerik bakımından oldukça zengin, dil ve üslup özellikleri açısından da benzer olduğu saptanmıştır. Çalışmanın asıl amacı derginin içinde bulunduğu siyasi profili göz önünde bulundurarak yazar ve şairlerin kaleme aldığı eserleri topluma kazandırmaktır. Gazetenin 1985 yılından sonra tamamen Bulgarca yazı diline geçmiş olması sebebiyle elde edilen veriler Bulgaristan'da hala yaşatılan Türkçe için son derece kıymetlidir.

Anahtar kelimeler: Yeni Işık Gazetesi, edebi tür, Türkçe basın

An evaluation of the literary materials in the Newspaper Yeni Işık (Nova Svetlina, 1971-1985) published in Bulgaria

Abstract

The history of Bulgarian Turkish periodicals and Bulgarian Turkish literature, which developed in relation to each other in the historical process, dates back to the Ottoman Period. It is seen that these two areas, which were quite rich and colorful at that time, received many blows during and after the Second World War and were adversely affected by the political developments. Our subject of work,

* Bu çalışma Trakya Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından desteklenmiştir. Proje Numarası: 2020/106 (This study was supported by Trakya University Scientific Research Projects Coordination Unit. Project Number: 2020/106).

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Trakya Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü (Edirne, Türkiye), ldogan@trakya.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-0538-4002 [Araştırma makalesi, Makale kayıt tarihi: 24.02.2023 kabul tarihi: 20.04.2023; DOI: 10.29000/rumelide.1283690]

² Doktora, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balkan Çalışmaları ABD (Edirne, Türkiye), gncgulvodina@gmail.com, ORCID ID: 0000-0003-3393-7273

Yeni Işık (Nova Svetlina), is a newspaper that started its publication life in this process and has been published for 45 years. In the introduction part of the study, information about the Bulgarian Turkish periodicals was given and the literary genres that developed around Bulgarian Turkish literature were mentioned. Afterwards, information about the publication policy, content and processes of Yeni Işık Newspaper was shared. In the study, the newspaper, which we can access from the Bulgarian Sofia National Library, was examined between 1971 and 1985, and the identified literary genres were evaluated in terms of form and content. In the scans made, besides folk literature products such as folk songs, tales and anecdotes, stories, conversations, essays, travel writings and poems were frequently encountered. Among these genres, the most common literary genres are poetry and stories. For this reason, these two types are discussed in more detail in the review section. In the examinations made, it has been determined that both genres are very rich in form and content, and similar in terms of language and stylistic features. The main purpose of the study is to bring the works written by writers and poets into society, taking into account the political profile of the journal. Since the newspaper was completely written in Bulgarian language after 1985, the data obtained is extremely valuable for Turkish, which is still alive in Bulgaria.

Keywords: Yeni Işık Newspaper, press in Turkish, literary genre

1. Giriş

Türk tarihi ve kültürü açısından önemi büyük olan Balkanlar, bünyesinde en çok Türk nüfusu barındıran bölgedir. Balkan yarımadasının doğusunda yer alan Bulgaristan ise hem Balkan hem Tuna hem de Slav-Ortodoks devleti olarak anılan dünyadaki tek ülkedir. Tarihsel kaynaklara göre ülke toprakları, M.Ö. 2000'li yıllardan bu yana çeşitli etnik gruplara ev sahipliği yapmıştır.³ Bugünkü Avrupa'nın düşünsel temellerini atan Yunan medeniyeti, Roma ve Bizans İmparatorlukları bölgeye uzun yıllar hakim olmuşlardır. Bundan sonraki dönemde bölgede hüküm süren Osmanlı İmparatorluğu ise yaklaşık 6 asır varlığını devam ettirmiş ve geride kendine ait pek çok iz bırakmıştır.⁴ Osmanlı İmparatorluğu döneminde bölgede artış gösteren Türk nüfusu, Osmanlı'nın bölgeden çekilmesine rağmen günümüzde hala azımsanmayacak seviyededir. Yapılan son nüfus sayımı verilerine göre Bulgaristan'da yaklaşık 7 milyon kişi yaşamaktadır. Ülke nüfusu etnik açıdan Bulgar, Türk, Roman, Rus vb. bireylerden oluşur.⁵ Balkan ülkeleri arası etnik dağılıma bakıldığında Bulgaristan, Balkanlarda en fazla Türk'ün yaşadığı ülkedir. Bulgarlardan sonra en büyük nüfusa sahip olan Bulgaristan Türklerinin bölgede oldukça zengin bir kültürü vardır.⁶ Gazete, dergi ve kitaplar da bu kültürel malzemenin bir parçasıdır. Farklı dönemlerde Bulgaristan'da yayımlanan bu tür materyaller geçmişe dair pek çok bilgiyi de yaşatmaktadır. Tarihsel süreç incelendiğinde Bulgaristan'da, zengin ve renkli bir Türk basını olduğu görülmektedir. Çalışmamızda şimdiye kadar yapılmış araştırmalar esas alınarak Bulgaristan'da Türkçe süreli basının gelişme süreçleri hakkında bilgi verilecek ve Bulgaristan'da 1945-1985 yılları arasında yayınlanan "Yeni Işık (Nova Svetlina)" gazetesinin yayın süreçleri, yayın politikası ve yayın içeriği ile ilgili yapmış olduğumuz incelemeler paylaşılacaktır. Bulgaristan'ın Sofya şehrinde yayınlanan Yeni Işık Gazetesi 40 yıl boyunca yayın hayatına kesintisiz devam eden en uzun soluklu Türkçe gazete olma niteliğini taşıyan önemli bir yayın organıdır. Bu özelliğinden hareketle, çalışmamıza başlarken ilk hedefimiz gazetenin 1945-1985 yıllarında basılan tüm sayısını alıp içindeki edebi malzemeleri incelemek olmuştur. Fakat geçmişten günümüze Bulgaristan'da yaşayan Türklere yönelik uygulanan devlet

³ Gaye Ertin, "Bulgaristan'ın Nüfus Özellikleri Geçmişten Günümüze", Güneydoğu Araştırmaları Dergisi, Yıl: 2015, Sayı: 27, S. 129-146.

⁴ Tayfun Nasuhbeyoğlu, "Balkan Tarihine Genel Bir Bakış", Ekim, 2018, İstanbul, s. 4.

⁵ https://tr.wikipedia.org/wiki/Bulgaristan#Etnik_yap%C4%B1 (Erişim tarihi: 31.12.2021)

⁶ Hayriye Süleymanoğlu Yenisoğlu, "Bulgaristan'da Türkçe Basın (1865-2010)", 25.03.2012, s.1. (Erişim tarihi: 01.01.2022)

politikaları ve arşiv çalışmalarının yetersizliği nedeniyle gazetenin 1970 öncesi nüshalarının erişime kapalı olduğu görülmüştür. Bu sebeple çalışmamızda gazete ile ilgili bilgiler aktarılırken bizzat yaptığımız derlemeler ve Sofya Milli Kütüphanesi'nden erişebildiğimiz 1971-1985 yılları arası Türkçe ve Bulgarca dillerinde yayınlanan gazete tam sayısı esas alınmıştır. Çalışmamızın amacı, gazetenin dahil olduğu siyasi profili de göz önünde bulundurarak Yeni Işık gazetesinde 1971-1985 yılları arası yer verilen edebi malzemeleri incelemektir. İncelemeye geçmeden önce Bulgaristan'daki Türkçe basın gelişme sürecinden söz etmek yerinde olacaktır: Bulgaristan Türklerinin Türkçe süreli basın tarihini beş dönemde incelemek mümkündür⁷. Bunlar:

1. Osmanlı Dönemi Türkçe Basın (1865-1877)
2. Prenslik Dönemi Türkçe Basın (1878-1908)
3. Çarlık (Krallık) Dönemi Türkçe Basın (1908-1944)
4. Halk Cumhuriyeti Dönemi Türkçe Basın (1945-1985)
5. Cumhuriyet ve Demokrasiye Geçiş Dönemi Türkçe Basın (1990- ...)

Bulgaristan'da Türkçe süreli basının kökleri Osmanlı İmparatorluğu dönemine dayanmaktadır. Bugün Kuzey Bulgaristan olarak bilinen Eski Tuna Vilayeti, Osmanlı'nın en gelişmiş bölgelerinden biri olmuştur. Bu vilayetin başında bulunan Mithat Paşa, 1865'te vilayet merkezi olan Rusçuk kasabasında *Tuna* adlı vilayet gazetesini çıkarmıştır. Bu gazete 16 Mart 1865'ten 1877 yılı Rus işgaline kadar aralıksız yayınlanmıştır. Bunun yanında, 1867'de *Mecra-i Efkar* adında bir dergi ve 1875 yılında *Güneş/Le Soleil* adlı Türkçe-Fransızca bir gazete çıkartılmıştır.⁸ 1878 yılında imzalanan Berlin Antlaşması ile Tuna vilayeti topraklarında özerk bir Bulgar Prensliği kurulmuştur. 1878-1908 yılları arasında kapsayan bu 30 yıllık dönemde savaşların getirdiği yıkımlar sebebiyle basın hayatında bir duraklama yaşanmıştır.⁹ Bunun yanında bu süre Türkiye'de Abdülhamit'in "İstibdat Dönemi"¹⁰ olarak adlandırılan döneme denk gelmektedir. Dolayısıyla Türkiye'deki yönetimden kaçan bazı Jön Türkler, Bulgaristan'da gazete ve dergi çıkararak burada önemli bir Jön Türk basını oluşmasını sağlamışlardır. 1878-1908 yılları Prenslik Dönemi'nde Bulgaristan'da 44 adet Türkçe gazete ve dergi yayınlanmıştır.¹¹ Bulgar Prensliğinde devlet tarafından çıkarılan ilk Türkçe gazete, 1879'da haftalık olarak yayınlanan "*Bulgaristan Resmi Gazetesi Tercümesi*"dir. Daha sonra 1882 yılında başkent Sofya'da haftalık olarak "*Tarla*" gazetesi yayın hayatına girmiştir. Siyasi ve edebi bir yayın organı olan bu gazetenin dört sayfasından üçü Türkçe, biri de Bulgarcadır. Devam eden süreçte Sofya'da haftada bir çıkan ve politikanın yanında eğitim konularına da değinen "*Dikkat*" ve "*Çaylak*" adlı iki Türkçe gazete daha yayınlanır. 1885'te Doğu Rumeli Vilayeti'nin Bulgar Prensliği'ne katılması sonucunda ülkedeki Türklerin sayısı artmış ve bunun akabinde Filibe, Sofya, Varna, Rusçuk vb. şehirlerde Türkçe gazete ve dergiler yayınlanmıştır.¹² Yayınlanan bu gazetelerin çoğu Jön Türkler tarafından çıkarılan yayın organlarıdır. Türkiye'ye konumu dolayısıyla Bulgaristan'ı bir üs olarak seçen bu topluluk, en çok yayını da İstanbul'a en yakın yer olan Filibe'de yapmıştır. Filibe'de basılan Jön Türk gazeteleri son derece kolay ve hızlı bir şekilde İstanbul'a

⁷ Hayriye Süleymanoğlu Yeniso, "*Bulgaristan'da Türkçe Basın (1865-2010)*", 25.03.2012, s.1. (Erişim tarihi: 01.01.2022)

⁸ Bilal Şimşir, "*Bulgaristan Türkleri*", Bilgi yayınevi, Ankara, 2012, s. 328.

⁹ Hayriye Süleymanoğlu Yeniso, "*Bulgaristan'da Türkçe Basın (1865-2010)*", 25.03.2012, s.1. (Erişim tarihi: 10.01.2022)

¹⁰ II. Abdülhamit 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşı gereğiyle meclisi süresiz tatil edip Kanun-i Esasi'yi yürürlükten kaldırmıştır. Savaş bir yıl sonra bitmiş fakat II. Abdülhamit "her dört yılda bir seçim yapılır" maddesini uygulamayıp "istibdat" denilen bir yönetim anlayışı ile ülkeyi yönetmeye başlamıştır. Osmanlı tarihinde meşrutiyetin askıya alındığı 1878'den başlayıp 1908 tarihinde II. Meşrutiyetin ilanına kadar geçen 30 yıllık döneme İstibdat Dönemi denmiştir.

¹¹ Bilal Şimşir, "*Bulgaristan Türkleri*", Bilgi yayınevi, Ankara, 2012, s. 329.

¹² Hayriye Süleymanoğlu Yeniso, "*Bulgaristan'da Türkçe Basın (1865-2010)*", 25.03.2012, s.1. (Erişim tarihi: 10.01.2022)

ulaştırılmıştır. Ayrıca bu gazeteler basıldıkları dönemde Bulgaristan Türklerinin eğitimine ve kültürüne büyük katkı sağlamıştır.¹³ 1908 yılında Meşrutiyet'in ilan edilmesiyle birlikte Bulgaristan da tam bağımsızlığını ilan etmiştir. 1944 yılına dek devam eden Çarlık döneminde önemli tarihî gelişmeler olmuştur. Öncelikle Balkan Savaşları'nın Bulgaristan'da yaşayan Türklerin hayatı ve Türkçe basın üzerinde son derece kötü etkileri olmuştur. Ardından yaşanan 1. Dünya Savaşı bu etkiyi daha da arttırmış ve ülkedeki Türkçe basın durma noktasına gelmiştir.¹⁴ Yaşanan zorluklara rağmen “*Balkan*” (1906-1916) adlı Türkçe gazete çıkmaya devam etmiştir. 1. Dünya Savaşı'nın son bulmasıyla basın hayatında olumlu gelişmeler yaşanmış ve sekteye uğrayan Türkçe basın tekrar canlanmaya başlamıştır. Ayrıca Bulgaristan'daki bu dönem Türkiye'de İkinci Meşrutiyet ve Cumhuriyet dönemlerine rastladığından Türkiye'deki önemli gelişmeler ve Atatürk devrimleri buradaki Türk basınına son derece renkli ve canlı kılmıştır. Bu dönemde çıkarılan Türkçe gazetelerden bazıları tarafsızken bazı gazetelerin partilerin özel gazeteleri olduğu görülmektedir.¹⁵ Demokrat Parti'nin politik çizgisini benimseyen *Tunca* ve *Dostluk* gazeteleri, Merkez sol görüşün yayın organı *Çiftçi Bilgisi*, Bulgaristan Komünist Partisi Yayın Organı *Ziya* gazetesi, bunlardan birkaçıdır. 1920 yılında yayın hayatına giren bu gazeteler, hem birbirleriyle hem de karşıt görüşlerle amansız bir mücadele içinde olmuşlardır. Hemen hemen aynı süreçte yayın hayatına giren *Ahali* (1919-1921), *Deliorman* (1922-1933), *Koca Balkan* (1925), *Bulgaristan* (1926), *Rehber* (1928-1933), *Terbiye Ocağı* (1921-1933), *Halk Sesi* (1924-1934), *Özdilek* (1931-1932), *Rodop* (1929-1934), *Turan* (1928-1934) *Karadeniz* (1933-1934)) gibi gazete ve dergiler Türkiye'deki gelişmeleri takip ederek inkılâpları desteklemişlerdir. Bu gruba karşı ise *Rumeli* (1924), *Yarın* (1934), *Açık Söz* (1936-1937), *İntibah* (1928-1931), *Medeniyet* (1933-1944), gibi yayınlar yer almıştır.¹⁶ Buradan hareketle, Çarlık döneminde 27'si Sofya'da, 18'i Filibe'de, 9'u Kırcaali'de 8'i Şumnu'da, 5'i de Razgrad'da olmak üzere toplam 89 dergi ve gazete yayınlandığını görmekteyiz.¹⁷ Bu dönemde çıkan gazetelerin çoğu iki ile dört sayfa arasında olup haftalık veya aylık yayınlanan gazetelerdir. 1920'li yıllara kadar güncel haber, kültür ve sanat etkinliklerine yer verilen gazetelerin 1920'lerin ortalarına doğru arka sayfalarda spor ve mizah da yer almaya başlamıştır.¹⁸ 1934'te yaşanan askeri-sivil darbe sonucunda Bulgaristan'daki siyasi ve sosyal hayat yeniden alt üst olmuş, dikta rejimin kararıyla yeni ve eski harflerle yayın yapan Türkçe gazete ve dergiler ardı ardına kapatılmıştır. 1944 yılına gelindiğinde bölgede Türkçe yayınlanan gazete ve dergi kalmamıştır.¹⁹ 1944 yılından sonra Komünist devriminin baş göstermesiyle her alanda olduğu gibi Türkçe basın alanında da güdümlü bir yayın politikası olduğunu söylemek yerinde olacaktır. Sovyet rejiminin ve Bulgaristan Komünist Partisi'nin yayın organı olarak çıkmaya başlayan ilk Türkçe dergi ve gazeteler: *Dostluk* (1947) ve *Işık* (1945, 1947'den sonra Yeni Işık adını almıştır.) 1954'te *Yeni Hayat* dergisi, 1948'de *Halk Gençliği* (Türklerin severek okuduğu bir gazetedir fakat 1970'te Yeni Işık'la birleştirilmek bahanesi ile yayın hayatına son verilir.) gazetesidir. Bunları *Eylülcü Çocuk* (1946-1960), *Piyoner* (1959-1980) ve *Filiz* (1966) adlı çocuk dergileri takip etmiştir.²⁰ Bu yayın organlarının ortak politikası Bulgaristan'daki Türklerin dillerini ve kültürlerini erozyona uğratarak onları asimile etmek olmuştur. 1960'lı yıllardan sonra Türkçe yayın organları üzerindeki baskının artması, dergi ve gazetelerin tek tek kapatılmaya başlaması geçen yıllar içerisinde Türkçe konuşan ve yazan halkı olumsuz etkilemiştir. 1990'lara gelindiğinde Bulgaristan'daki sosyalist rejimin yıkılmasıyla beraber kaybolmaya yüz tutan Türkçe basın

¹³ Bilal Şimşir, “*Bulgaristan Türkleri*”, Bilgi yayınevi, Ankara, 2012, s. 330.

¹⁴ Hayriye Süleymanoğlu Yeniso, “*Bulgaristan'da Türkçe Basın (1865-2010)*”, 25.03.2012, s.1. (Erişim tarihi: 10.01.2022)

¹⁵ Hüseyin Memişoğlu, “*Bulgaristan Türk Kültürü*”, Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1995, s. 157.

¹⁶ Ayşenur İslam, “*Balkanlarda Türkçe Basın Hakkında Bir Değerlendirme*”, Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 19, Güz-01, s. 62.

¹⁷ Adem Ruhi Karagöz, “*Bulgaristan Türk Basını (1879-1945)*”, Üniversite Matbaası, Ankara, 1945, s. 23-24.

¹⁸ Hayriye Süleymanoğlu Yeniso, *a.g.e.*, s. 6. (Erişim Tarihi: 21.01.2022)

¹⁹ Ayşenur İslam, “*Balkanlarda Türkçe Basın Hakkında Bir Değerlendirme*”, Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 19, Güz-01, s. 62.

²⁰ Bilal Şimşir, “*Bulgaristan Türkleri*”, Bilgi yayınevi, Ankara, 2012, s. 334-335.

yeniden canlanır. Fakat geçmişte yaşanan olumsuzluklar sebebiyle çoğu okuryazar ve Türk aydını ülkeyi terk edip Türkiye'ye göç etmiştir. Bu koşullar içinde süreli basını devam ettirecek kişilerin az oluşu, bunların yaşadığı mali sıkıntılar günümüz şartlarında Bulgaristan'daki Türkçe basını olumsuz etkilemektedir. Bu şartlar altında *Filiz* dergisi, *Balon* (1994) adlı çocuk dergisi çıkmaya başlar. *Hak ve Özgürlükler* gazetesi de bu olumsuzluklara rağmen yayın hayatına girer. Bunların yanında bu dönemde: *Müslümanlar* (1990), *Ümit* (1995) dergisi, *Gönül* gençlik dergisi ve 2000 yılında kurulan "Sofya Türk Kültür Merkezi'nin" sadece iki sayı çıkabilen *Kaynak* adlı kültür-sanat dergileri çıkmıştır.²¹

2. Yeni Işık Gazetesinin Kimlik Bilgileri ve Redaksiyon Politikası

Yeni Işık gazetesinin ilk sayısı 14 Mayıs 1945 tarihinde Sofya'da yayınlanmaya başlar. Yayınlandığı dönemde dört sayfasının ikisi Türkçe, ikisi Bulgarcadır fakat 1 Ocak 1946 yılının 16. sayısından itibaren dili sadece Türkçedir. İlk başlarda 15 günde bir, sonraları haftada üç kez yayınlanmıştır. Redaktörü Sofya'da çıkarılan Deliorman gazetesinin mürettibi Hüseyin Çeşmecioğlu'dur. Gazete Bulgar Milli Vatan Cephesi Türk azınlığı komisyonunun yayın organıdır. 1945 yılında "Işık" adıyla yayın hayatına başlayan gazete 1947'den itibaren "Yeni Işık" adını almıştır. Yeni Işık (Işık) 1952 yılına kadar haftada bir, 1953-1966 arasında haftada iki, 1959'dan sonra da haftada üç kez yayınlanmıştır. Bu süre içinde baskı sayısı 10.000-4.000-55.930 olarak değişmiştir. Gazetenin 22 Ocak 1948 tarihli sayısında belirtilen Yönetim Kurulu üyeleri: Beytullah Şişmanoğlu, Mustafa Hasanoğlu, Ahmet Yakupoğlu, Hafız İslam Recep, Hafız Yusuf Yakup, Osman Kılıç, Şakir İbrahim, Halil İbrahim, Nida Gamzeoğlu, Bilal Durmaz, Hafız İbrahim Gencoğlu'dur. Gazete büyüdükçe yönetim kurulu üye sayısı da artmıştır. İlerleyen yıllar içinde yazı kurullarında çeşitli değişimler meydana gelmiştir. 1953 yılından itibaren Selim Bilalov, 1954 10. sayıdan sonra Mustafa B. Bekirov'dur. Yazı kurulları 1966'dan başlayarak Hasan Tekkeliev, Selim İsmailov (başyazar), Vırban İ. Tsvetkov, İvanka N. Gergieva, İsmail Cambazov'dur. 1967 yılında yazı kuruluna Süleyman Gavazov, Dimitr Genov, Aziz Aliev alınmıştır. Hristo Polyakov ve Azmi A. Salihev ise 1968'den sonra katılmışlardır.²² Gazete içerik bakımından çıktığı ilk yıllarda bir Türk gazetesi görünümündedir. İşlenen konuların tamamı Türklerin ana sorunlarından oluşmuştur. Bu konuların başında siyasi hak ve eşitlik meseleleri gelmektedir. Yine "Işık" gazetesinin ilk sayılarından itibaren ele alınan esas konuların başında Türklerin eğitimi konusu gelir. Özel Türk okullarının iyileştirilmesi, okul harcamalarının nasıl karşılanacağı, okulları bitiren gençlerin istihdamı ve ders kitabı meseleleri işlenen konulardan birkaçıdır. İşlenen eğitim konuları bizzat Türk öğretmenler tarafından dile getirilmektedir. Eğitim meselelerinin yanında diğer kültürel faaliyetlerle ilgili pek çok haber de mevcuttur. Gazetenin ilk birkaç sayısında şiire yer verilmediği görülse de 7. sayıdan itibaren yoğun bir şiir yayını başlamıştır. O yıllarda ön planda olan ve gazetenin yayın politikasını belirleyen Vatan Cephesi ile ilgili birçok şiir kaleme alınmıştır. İlk sayılarda şiir konuları belli başlı temalar etrafında gelişmiş olsa da ilerleyen sayılarda şiirlerin konu bakımından çeşitlendiği görülmektedir. Bunun yanında gazetenin ilk yıllarında okuyucuların dini duygularına da son derece saygılı ve özverili davranılmıştır. Dini bayramlar gazetede manşet olacak şekilde ele alınmış, Türk halkının bayramlarda neler yaptığına dahi değinilmiştir. Ayrıca bayramlarla ilgili manilere ve şiirlere de yer verilmiştir. İlaveten gençlere ve kadınlara yönelik pek çok yazının varlığından da söz edilebilir.²³ 1947 yılından itibaren "Işık" adının önüne "Yeni" kelimesi eklenen gazetenin, sadece adı değil tüm nitelikleri değişime uğramıştır. 1948 yılından sonra gazete her yıl 52 sayı olacak şekilde haftalık olarak çıkmaya başlar. 4 yıl bu biçimde yayınlanan Yeni Işık, 1952'den itibaren haftada iki defa yayınlanır. Gazetenin yayın süresindeki bu değişiklikler onun boyutunu ve sayfa sayısını da etkilemiş ve ülkenin en büyük boyutlu gazetelerinden biri olmuştur. Ayrıca sahibi de değişen gazete,

²¹ İsmail Cambazov, Bulgaristan Türk Basını Tarihinde Yeni Işık/Nova Svetlina, Erkam Matbaası, İstanbul, 2011.

²² Altan Deliorman, "Bulgaristan'da Türkçe Basını (1865-2009)", Bayrak Basım, İstanbul, 2010, s. 150.

²³ İsmail Cambazov, Bulgaristan Türk Basını Tarihinde Yeni Işık/Nova Svetlina, Erkam Matbaası, İstanbul, 2011,

Bulgaristan Komünist Partisi Merkez Komitesi Türkçe gazetesi olmuştur. Bununla birlikte gazete, ülkede yaşanan siyasi ve sosyal gelişmelere ayak uydurmaya çalışan, halkı yakından ilgilendiren ekonomik ve siyasi gelişmeleri ön plana çıkararak eğitim ve kültür meselelerini arka plana iten bir yayın organı haline gelmiştir. Bunun nedeni olarak da ülkede çıkarılan yeni yasalarla Türklerin eğitimleri ile ilgili sorunlarının kalmadığı gösterilmiştir. 1953 yılından itibaren işlerin yoğunlaşması nedeniyle gazetede iş bölümü yapılarak beş şube oluşturulmuştur. Bunlar: Ekonomi, Kültür, İç ve Dış haberler, Parti şubeleridir. Gazetenin birinci sayfası önemli iç ve dış haberlere ayrılmıştır. İkinci sayfa Parti'ye aittir. Geriye kalan kısımlarda da tarım ve ekonomi haberlerine yer verilir. Üçüncü sayfa kültür, eğitim ve sanat yazılarının olduğu sayfadır. Şiirler, hikâyeler ve piyesler bu sayfada yayınlanmıştır. Dördüncü sayfada dış haberler verilmiştir. Gazetenin ilerleyen yıllarında şube sayılarında da değişiklikler meydana gelmiş diğer konularla ilgili köşeler açılmıştır. 1980'li yıllara gelindiğinde şube sayısının 13 olduğu görülmektedir. Kaleme alınan yazıların her biri başyazar onayını almadan yayına verilmemiştir. 1953 yılına kadar gazetede şubeler aracılığıyla yayın yapılırken daha sonraları ülkenin büyük bir bölümüne yayılan sancak ve ilçe muhabirleri ağı oluşturulmuştur. Bu muhabirler aracılığıyla gazetenin yayın perspektifi genişlemiş, olaylar sığağı sığağına takip edilerek haber yapılmıştır. Ayrıca gönüllü muhabirler olarak adlandırılan kişiler görev yaptıkları fabrikalarda, inşaatlarda, kooperatiflerde gazetenin gözü kulağı olmuş, buralarda yaşanan gelişmeleri gazeteye aktarmada etkin rol oynamışlardır. Bu sistemin daha kontrollü ilerleyebilmesi adına "Muhabirler Şubesi" adı verilen bir şube açılmıştır. Bu şubede yılın belirli zamanlarında muhabirlere yönelik toplantılar düzenlenmiş, gazeteye yazı gönderenlerin hangi hususlarda dikkatli olmaları ile ilgili eğitimler verilmiştir. Dönem dönem yazılan yazılar değerlendirilerek yazısı iyi olan yazarları teşvik amacıyla ödüller verilmiştir. 1966-1969 yılları arasında gazetede "Muhabir" adında aylık, iki sayfalık bir ek bülten çıkarılmıştır. Fakat 1969'da Türk basınına yönelik çıkan kanunlar neticesinde yayından kaldırılmıştır. 1976 yılı kayıtlarına göre gazetenin tüm ülkede 216 gönüllü muhabiri bulunmaktadır. Bunların büyük bir kısmı Türklerin yoğun bir biçimde yaşadığı Kırcaali, Şumnu, Silistre, Eski Cuma gibi illerde dir. Yayın hayatına girdiği ilk yıllarda halka ücretsiz dağıtılan Yeni Işık gazetesi, zaman ilerledikçe okuyucu ağını ve tirajını genişletmiştir. Başlangıçta 3000 adet basılan gazete 1953 yılında 10 000 sayıya kadar ulaşmıştır. Türk bölgelerinde serbest satılmaya başlayan gazete daha sonraki yıllarda abonelik sistemine geçmiştir. Basın komitesinin verdiği kağıt miktarına göre gazete de sayısını belirlemiştir.²⁴ Her şeyin ayrıntılı bir plan dahilinde yapıldığı gazetede, özel sayılar ve sayfalar oluşturulurken de aynı özveri gösterilmiştir. Her şubenin yazı türü ve sayfası belli olmasına karşın bazı özel günler, törenler ve yıldönümleri için özel sayılar yayınlanmıştır. Öncelikle parti ve devlet yöneticilerinin özellikle Todor Jivkov'un tüm demeçleri gazetelerde eksiksiz olarak verilmiştir. Bu yazıları yayınlamak için en iyi çevirmenler işe koşulmuş, büyük bir ekip oluşturularak konuşmalar yayına hazırlanmıştır. Özel sayılara gelindiğinde bunların önemli gün ve olaylara ayrıldığı görülmektedir. Örneğin, "Sosyalist Devrimin Yıldönümü", "Yeni Yıl", "1 Mayıs İşçi Bayramı", "2. Dünya Savaşı'nın Yıldönümleri" vb. olaylar özel sayıların konusu olmuştur. Önceleri plansız bir biçimde yayına verilen özel sayılar 1980'li yıllarda belirli başlıklar altında toplanmıştır. Bu başlıklar şu şekildedir:

1. Kültür, Edebiyat ve Güzel Sanatlar Sayfası. (Salı- Cumartesi)
2. Kadın, Yaşam, Aile Sayfası. (Haftada bir kez)
3. Bilim ve Teknoloji Sayfası (İlk zamanlarda 15 günde, daha sonra ayda bir kez)

²⁴ İsmail Cambazov, Bulgaristan Türk Basını Tarihinde Yeni Işık/Nova Svetlina, Erkam Matbaası, İstanbul, 2011,

4. Okuyucu Mektupları Sayfası (Ayın son Salı günü)

5. Isırgan (Hiciv ve mizah) Sayfası (haftada bir kez) Isırgan eki gazetenin son sayfasında verilmiştir.

1960'lı yıllara kadar başlığı sadece **“Yeni Işık”** olan gazetenin bu tarihten itibaren yanına Bulgarca adı olan **“Nova Svetlina”** (нова светлина) da eklenmiştir. Ayrıca başlıkta bulunan diğer bilgilerin de Bulgarca verildiği dikkati çekmektedir.²⁵

Yapılan bu değişiklik, başlarda Türkler tarafından Türkler adına çıkarılan bu gazetenin, yayın politikasının da değiştiğinin bir göstergesidir. Ayrıca zamanla sadece başlıkta değil gazetenin yayın kadrosunda da farklılaşmanın olduğu görülmektedir. 1960'lı yıllarda başlayan bu değişimler Bulgaristan Komünist Partisi Merkez Komitesi'nin 12.03.1970 tarihli, 176 nolu kararı²⁶ ile tamamen kesinleşmiş ve gazete Türklerin elinden alınmıştır. Türkçe yayın yapan “Halk Gençliği”, “Ajitatörün Kılavuzu” gibi gazete ve dergiler aynı çatı altında toplanma bahanesiyle yayın hayatından kaldırılmıştır. Basın hayatına yönelik yapılan bu uygulama ne açıdan bakılırsa bakılınsın Bulgaristan'daki Türk basını için üzüntü vericidir. Bu süreçten geriye “Yeni Işık Gazetesi” ve “Yeni Hayat” dergisi olmak üzere iki yayın organı kalmıştır. 1970 kararlarından sonra elde kalan bu iki yayın organının da artık içerik bakımından eskiden çok farklı olduğunu söylemek yerinde olacaktır. Bu durumdan hareketle Bulgaristan'da 1865'te başlayan Türkçe süreli basının bu tarihte büyük bir darbe aldığı aşikârdır.

Bu gelişmelerden sonra yayın politikası değişen Yeni Işık gazetesi ait olduğu parti hangi görevi verdiyse onu yerine getirmekle mükellef olmuştur. Bu amaca yönelik okuyucularını sınıfsal partililik, vatanseverlik ve estetik ruhta eğitmeyi ve yönlendirmeyi hedeflemiştir. Elimizde bulunan 15 yıllık periyotta da (1971-1985) yukarıda dile getirdiğimiz konulara yönelik yayınların yapıldığını görmek mümkündür.

3. Yeni Işık Gazetesi'nde yayınlanan edebi malzemelerin değerlendirilmesi

Yukarıda özelliklerini saydığımız gazetenin yayınlarına bakıldığında edebi malzemelerin önemli bir yeri olduğu görülmektedir. Gazetede siyasi ve güncel olayların yanında hemen hemen her sayıda azımsanmayacak miktarda edebi malzeme de yayınlanmıştır. Bu edebi ürünlerin konu dağılımlarına bakıldığında tekdüzelikten ziyade önemli bir çeşitlilik olduğu görülmektedir. Toplumun içinde bulunduğu her türlü olay, önemli gün ve haftalar edebi ürünlere de konu olmuştur. Bulgaristan siyasi

²⁵ İsmail Cambazov, Bulgaristan Türk Basını Tarihinde Yeni Işık/Nova Svetlina, Erkam Matbaası, İstanbul, 2011,

²⁶ Bulgaristan Komünist Partisi Merkez Komitesi sekreterliği, Bulgaristan'da yaşayan Türk halkına yönelik radyo programları ve yayınların kalitesini arttırmak adına aşağıdaki kararları almıştır: “Yeni-Işık- Nova Svetlina gazetesi “Halk Gençliği” gazetesi ile aynı çatı altına alınacak ve iki dilli olarak çıkartılacaktır. Her sayıda Türkçe-Bulgarca yazılar olacaktır. Bazı materyaller ise, her iki dilde de verilsin. Gazete haftada üç kez, büyük boyutta 50.000 sayı olarak yayınlanacak ve birinci gazete kategorisine geçirilecektir.”

tarihinin inişli çıkışlı pek çok dönemden geçmesi sebebiyle yazarlar ve şairler tarafından kaleme alınan edebi yazılar da sürekli bu değişikliklere ayak uydurmak zorunda kalmıştır. Bunun neticesinde güdümlü bir yayın politikası izlenmiştir. Gazetede yayınlanan yazılara bakıldığında bu durum açıkça gözlenmektedir. 40 yıl gibi uzun bir yayın sürecine sahip olan gazete, toplumun yaşadığı tüm sıkıntılara ve sevinçlere şahit olmuş ve bunları sayfalarına konu edinmiştir. Bunun yanında gazetede edebi türlerde toplumun günlük yaşam ritüelleri de oldukça sık işlenmiştir.

Yeni Işık gazetesinde öncelikle dikkati çeken edebi türler halk edebiyatının birer ürünü olan masal, türkü, mani, atasözü gibi edebi malzemelerdir. Bu türler yukarıda sözünü ettiğimiz gibi gazetenin iki sayısında bir yayınlanan genellikle hiciv ve mizah konulu ürünlerin olduğu “*Isırgan Eki*” içinde yer verilen türlerdir.

Bu türlerin içinde sayıca en fazla tür **türkülerdir**. Türkülerin çoğu “*Kuyruklu Türküler*” başlığıyla gazetenin 6. sayfasında verilmiştir. Konu bakımından oldukça çeşitli olan türkülerin hepsi yazarları belli olan türkülerdir.

(Kaynak: Yeni Işık 1979, Sayı 150, S.6)

Anonim Halk edebiyatının diğer bir ürünü olan **masallar** da gazetede yer verilen türlerdir. Genellikle masalların kısa ve öz bir biçimde yazıldığı ve yazarlarının belli olduğu görülür.

(Kaynak: Yeni Işık 1977, Sayı 13, S. 6)

Masallardan sonra gazetede sıklıkla karşımıza çıkan diğer bir tür **manilerdir**. Sayı bakımından oldukça fazla olan manilerin de yazarları belli olup ilintili oldukları konuyla ilgili başlıkları vardır.

İş Manisi

Kanalda su bulanır

Yeşil misir sulanır

Barajlarda olan su

Ziyansız kullanılır

... *Mülazım Çavuşef (1971, Sayı 106 S. 6)*

Yeni Maniler

Yıllarla gider yaşlar

Tel tel ağarır başlar

Hamleciye yeni yıl

Ekim ayında başlar.

... *Süleyman Mustafafov (1972 Sayı: 156 S. 6)*

Orak Manileri

Şu karşıda ekinlik

Ekinlikte enginlik

Vaktinde biçilirse

Ambardadır zenginlik

Köyümüze bir gel de

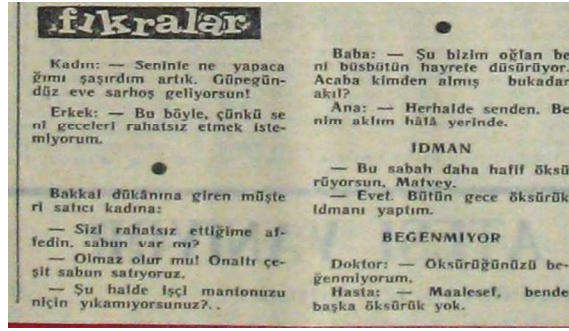
Örneki biz bölgede

Aylak duran tek bacak

Göremezsın gölgede.

... *Latif Karagözov (1974 Sayı: 82 S. 6)*

Türkü, masal ve manilerden sonra gazetede oldukça fazla yer verilen diğeri bir tür de **fıkradır**. Gazetenin hemen hemen her sayısında fıkralara yer ayrılmıştır. Fakat gazetede yazılan fıkralara bakıldığında güldürüden daha çok mizahi ve hiciv yönü ağır basan fıkralar kaleme alındığı görülmektedir.

(Kaynak: Yeni Işık 1981, Sayı 8, S. 6)

Yeni Işık gazetesinde yazılan diğer edebi türler dil, edebiyat, tarih, sağlık gibi konuların işlendiği **deneme**, **sohbet ve gezi yazısı** gibi düz yazılardır. Bu tür yazılarda daha çok yazarlar belli bir konu üzerinden çıkarımda bulunarak okuyucuyu etkilemek amacını gütmüşlerdir. Çoğunun bilimsellikten ziyade günlük yaşam olaylarını konu aldığı görülmüştür. Bunun yanında gazetenin edebiyat yazıları kısmında daha önceleri gazetelerin siyasi kısımlarına eklenen, esas itibarıyla siyasi olmayan haber, dedikodu, edebiyat ve sanat eleştirisi gibi konuların işlendiği bir tür olan **feyleton** türüne de sıklıkla yer verilmiştir.

(Kaynak: Yeni Işık 1984, Sayı: 41, S. 3)

Saydığımız tüm bu edebi türlerin yanında gazetede az sayıda da olsa **fabl**, **mektup**, **biyografi** gibi edebi yazılarda varlığı söz konusudur. Bunların bazıları tanınmış şair ve yazarlara aitken bazıları da gazetenin o haftaki sayısına yazı göndermiş kişilere ait yazılardır. Gazetede yukarıda saydığımız türlerin yanı sıra çok sayıda **şiiir** ve **hikâye** bulunmaktadır. Bu sebeple bu iki türü iki başlık altında incelemek yerinde olacaktır:

3.1. Şiiir

Yeni Işık gazetesinde yayımlanan edebi türlere bakıldığında en gelişmiş ve sayıca en fazla olan edebi türün şiiir olduğu aşikârdir. Gazetede 1971-1985 yılları arasında pek çok şiiir yayımlanmıştır. Bu şiiirleri kaleme alanların çoğu Bulgaristan Türk şiiirinde önemli şiiirlerken bir kısmı da halkın içinden kimselerdir. Ayrıca gazetenin bazı sayılarında Türk Edebiyatının tanınmış şiiirleri ile diğer ulusların şiiirlerine ait şiiir örnekleri de yer almaktadır. Gazetenin gerek siyasi yönü gerekse edebi üslubu dolayısıyla özellikle Nazım Hikmet'in şiiirlerine oldukça fazla yer verildiği görülmüştür. Bunun yanında gazetede bazı yabancı şiiirlerin çeviri şiiirleri de mevcuttur.

Şiirlerde kullanılan dil sade, yalın ve anlaşılırdır, fakat kimi zaman Bulgarca kelimeler de kullanılmıştır. Şiirlerin çoğu serbest ölçü ile yazılmış olsa da hece ölçüsüyle kaleme alınmış şiirlerin sayısı da azımsanmayacak düzeydedir. Hece ölçüsü ile yazılan şiirler dördlük, beşlik ya da altılık biçiminde olup çoğunun kafiye düzeni vardır. Şiirlerde ahenk, çeşitli ses ve kelime tekrarları ile kullanılan ikileme, deyim ve mecazlarla sağlanmıştır.

Şiirlerin dil ve üslûp özelliklerine bakıldığında öncelikle kullanılan dilin Türkiye Türkçesi yazı dili olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanında yer yer yerel ağız özelliklerini barındıran şiirler de vardır. Ayrıca şiirlerde dikkat çeken diğer bir nokta da şairlerin Bulgarcadan etkilenmiş olmasıdır. Şairlerin içinde buldukları sosyal şartlar, kültürel etkileşimleri ve dönemin siyasi koşulları düşünüldüğünde bu durumun tesadüf olmadığı görülür. Lakin incelenen şiirlerde bu durumun çok belirgin olmaması son derece sevindirici bir durumdur.

Şiirlerde dikkat çeken diğer bir unsur da noktalama işaretleri konusunda kurallara çok fazla önem verilmemesidir. Bazı şiirlerde cümle başı büyük harf kuralı çiğnenmiş, bazılarında da gerekli yerlere virgül, nokta, soru işareti gibi işaretler konmamıştır. Yine ayrı yazılması gereken birleşik sözcüklerin, “şey” sözcüğünün bitişik yazıldığı görülmektedir. Gazetede şiirlerin çoğunda didaktik üslûp tercih edilmiştir. Bu üslûp tarzıyla yazılan şiirlerde çoğunlukla dürüstlük ve çalışkanlıkla ilgili öğütler verilmiştir.

(Kaynak: Yeni Işık, 1973 Sayı: 76 S. 6)

Yeni Işık gazetesindeki şiirler konu bakımından değerlendirildiğinde bir çeşitlilik olduğu göze çarpar. 1945 -1971 yıllarında tamamen Türkçe, 1971-1985 arası ise Türkçe-Bulgarca olarak yayınlanan Yeni Işık gazetesi 2. Dünya Savaşı ve sonrası dönemin tamamına tanıklık etmiş, yaşanan toplumsal ve siyasal olayları sayfalarına taşımıştır. Yayın politikası gereği bakış açısı belli olan gazetede yazı yazan tüm yazar ve şairler de bu siyasi uygulamalardan etkilenmişlerdir. Son derece güdümlü bir yayın politikasına maruz kalan şairlerin kaleme aldıkları şiirlere bakıldığında en fazla ferdî konulara yönelim olduğu görülmüştür. Ferdî konuların işlendiği şiirlerin içinde en fazla “aşk” ve “sevgi” konulu şiirler yazılmıştır. Erkek ve kadın şairler tarafından kaleme alınan aşk temalı şiirlere bakıldığında sevgilinin her yönüyle ele alındığı görülür. Kimi şair sevgilisine duyduğu aşkın yüceliğinden bahsederken kimi şair de ondan ayrı kalmanın vermiş olduğu üzüntüden dem vurur. Gazetede “sevgi” temalı şiirlerde ise anne-baba sevgisi, kitap-öğretmen-okul sevgisi gibi temalara yer verilmiştir.

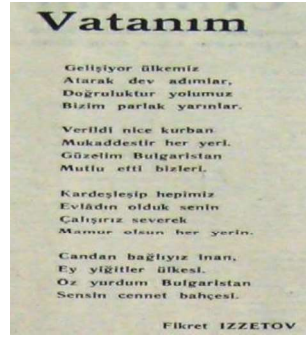
(Kaynak: Yeni Işık, 1973 Sayı: 21 S. 4)

Ferdi konular içinde işlenen diğer temalardan biri çocuk ve çocukluğun saflığından, temizliğinden bahseden şiiirlerdir. Yeni Işık gazetesinde çocuklukla alakalı şiiirlerden sonra şiiirin kendisinin konu olarak seçildiği şiiirler de tespit edilmiştir. Bu şiiirler sayı bakımından fazla olmasa da şiiirlerin şiiire karşı tutumlarını göstermesi açısından önemlidir. Aşk ve sevgi şiiirlerinden sonra gazetede en çok tabiat konusuyla alakalı şiiirler yazılmıştır. Bu şiiirlerde mevsimlerin insanlar ve tabiat üzerindeki etkileri, çiftçilikle uğraşanların yaşadıkları, tarımla uğraşan köylü gibi pek çok kavram şiiirlerde işlenmiştir. Özellikle mevsimler konusu incelenen şiiirlerde oldukça ön plandadır.

(Kaynak: Yeni Işık, 1979 Sayı: 37 S. 3)

Ferdi konular başlığından sonra gazetede şiiirler sosyal içerikli şiiirler olarak ele alınmıştır. Bu şiiirlere bakıldığında toplumsal konularla ilgili pek çok şiiir vardır. Bu başlık altında hacim olarak en fazla yer kaplayan şiiirler Bulgaristan sevgisinin işlendiği şiiirlerdir. Şiiirler kimi zaman tarihsel birtakım olaylara kimi zaman da gündelik olaylara vurgu yaparak içinde yaşadıkları coğrafyaya olan bağlılıklarını dile getirmişlerdir. Gazetenin yayın politikası gereği bu tarzdaki şiiirlerin fazla oluşunun tesadüf olmadığını söylemek yerinde olacaktır. O dönemdeki şiiirler maruz kaldıkları durumlar dolayısıyla Bulgaristan'ı yaşanacak ve huzur bulunacak tek yer olarak tasvir etmişlerdir.

(Kaynak: Yeni Işık, 1984 Sayı: 5 S. 3)

Bu konuların devamında sosyal içerikli şiirlerin içinde gerek dolaylı gerekse doğrudan “insan” ile ilgili çok sayıda şiir yazılmıştır. Bu başlık altındaki şiirlerde insanın her yönüyle ele alındığı görülmektedir. Şairler daha çok insanların çalışma koşulları, meslekleri, kimi zaman olumsuz davranışları ile ilgili şiirler yazmışlardır. Ayrıca daha önce de dile getirdiğimiz gibi yaşanan coğrafyanın şartları gereği tarım ve hayvancılıkla ilgili pek çok şiir kaleme alınmıştır. Bu şiirler genellikle ekim ayı geldiğinde yapılması gerekenler, çiftçilikle ilgili konular, hayvancılıkla ilgili unsurlardır.

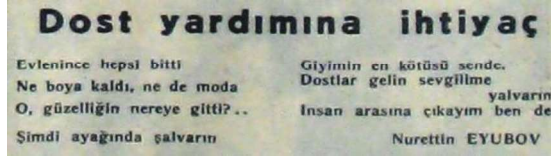
(Kaynak: Yeni Işık, 1972 Sayı: 19 S. 6)

Sosyal içerikli şiirlerin içinde önemli bir kısım da Bulgaristan tarihi ve siyasetinde ön planda olan siyaset adamlarına ayrılmıştır. 1944 yılı ve öncesinde, 2. Dünya Savaşı yıllarında yaşamış belirli şahısları konu alan bu şiirlerde bazen tarihi veya sanatçı kimliğiyle tanınmış kişilere de değinilmiştir. O dönemdeki siyaset gereği Sovyetlerle olan ilişkiler sebebiyle özellikle Moskova, Kiev gibi şehirler şiirlere konu olmuştur. Bunun yanında Georgi Dimitrov Mihaylov, Vladimir İlyiç Ulyanov, bilinen adıyla Lenin bu başlık altındaki şiirlerde sıkça işlenen şahsiyetlerdir.

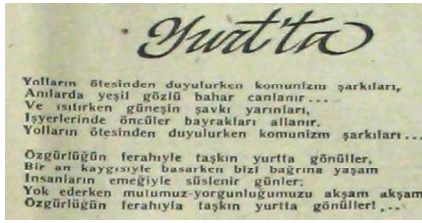
(Kaynak: Yeni Işık, 1973 Sayı: 132 S. 4)

Yeni Işık gazetesi şairleri toplumsal eleştiri barındıran şiirler de kaleme almışlardır. Bu şiirlerde işlenen temalara bakıldığında çoğunun kılık-kıyafet üzerine yazıldığı görülmüştür. Halk ağzında eski düzen olarak adlandırılan şalvar, ferace gibi kıyafetlerin belirli yörelerde hala tercih edilmesi şairler tarafından eleştirilmiştir. Devamında kızların eğitimden mahrum bırakılması, erken yaşta evliliğe zorlama gibi konularla ilgili şiirler yazılmıştır.

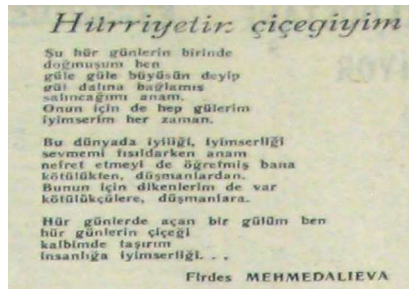
(Kaynak: Yeni Işık, 1981 Sayı: 149 S. 4)

şairlerin toplumsal boyutta değindikleri diğer bir unsur da partizanlık, savaş ve komünizmdir. Bu tarz siyasi unsurlar gazetesinin yayın politikası gereği sık sık sayfalarda yerini almıştır. Bu şiirlerde genellikle komünizm hayranlığı, faşizme duyulan fke, Sovyetler Birliği'ne olan bağlılık dile getirilmiştir. Bu tek yönlü ve taraflı bakış açısı Bulgaristan topraklarında süre gelen siyasi yapının bir neticesidir. Bu şiirler içinde en fazla yer ayrılan konu komünizm hayranlığıdır. şairlere, 1944 yılından itibaren yürütülen idari sistemin topluma tanıtılması ve sevdirilmesinde birer aracı görevi verilmiştir.

(Kaynak: Yeni Işık, 1974 Sayı: 124 S. 3)

Yeni Işık gazetesi şiirlerinde yukarıda saydığımız konuların yanında hürriyet, barış ve özgürlük kavramları da işlenmiştir. şairler bu şiirlerde özgürlük ve barışın getirdiği huzur ve mutluluktan bahsetmişlerdir. Fakat bu huzur ve mutluluk 1944 yılı ve sonraki dönemin getirmiş olduğu, komünizm odaklı bir mutluluktur.

(Kaynak: Yeni Işık, 1976 Sayı: 12 S. 3)

Ayrıca Ekim Devrimi, 9 Eylül 1944, 1 Mayıs İşçi Bayramı, 8 Mart Dünya Kadınlar Günü gibi önemli gün ve tarihler de bu konularla ilintili bir şekilde gazetede yer almıştır. Bunun yanında gazetenin Aralık ayı sayısında Yeni Yıl ile ilgili düzenli olarak pek çok şiir yazıldığı görülmüştür.

3.2. Hikâye

Bulgaristan Türk Edebiyatı'nda şiirden sonra en çok gelişen türlerden biri hikâyedir. Yeni Işık Gazetesi'nde 1971-1985 yılları arasında yapmış olduğumuz taramalarda pek çok hikâye tespit edilmiştir. Yazılan hikâyeler genel itibarıyla kısa ve öz olmakla birlikte Türk Edebiyatı hikâye tarzı ile benzer özelliklere sahiptir. Gazetede hikâyeler genellikle "*Kültür, Edebiyat ve Güzel Sanatlar Sayfası*"nda yayınlanmıştır. Ayrıca gazetenin "*İsırgan Eki*"nde mizah ve hiciv içerikli hikâyelere sıkça yer verilmiştir.

Hikâyelerin dil ve üslûp bakımından ilk dikkat çeken yönü Türkiye Türkçesi ile kaleme alınmış olmalarıdır. Hikâyelerde kullanılan dil oldukça sade ve anlaşılırdır. Bunun yanı sıra şiirlerde olduğu gibi hikâyelerde de yerel ağız özelliklerine sık sık yer verilmiştir. Göze çarpan diğer bir husus da noktalama ve yazım kurallarında birtakım eksikliklerin oluşudur. Ayrı yazılması gereken bazı sözcüklerin bitişik yazıldığı pek çok hikâye vardır. Yine özel isimlere eklenen kesme işaretinin kullanılmadığı, devrik cümle yapısının ağırlıkta olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanında hikâyelerde dikkat çeken diğer bir yön atasözü, deyim ve ikilemelerin kullanım sıklığıdır. Ayrıca belirli bir sosyal sınıf ya da topluluk tarafından kullanılan ve dile yeni anlamlar yükleyen argonun da hikâyelerde sıklıkla tercih edildiği görülmüştür.

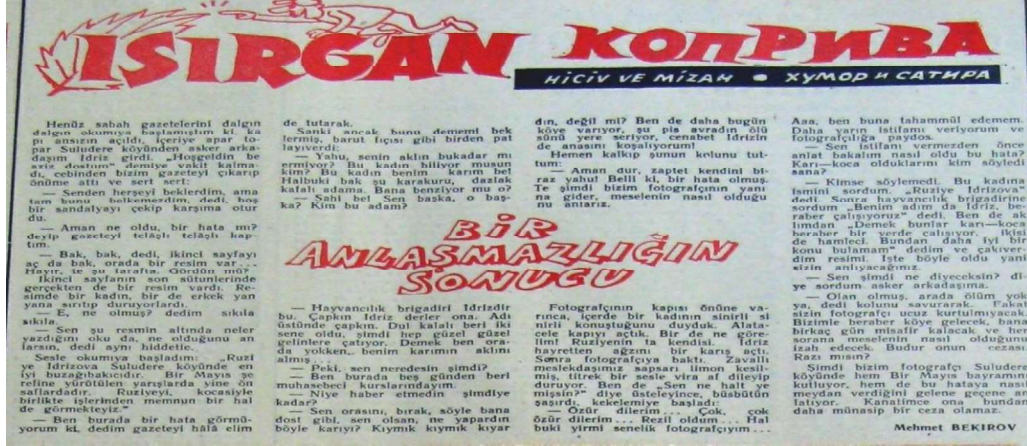
Yeni Işık Gazetesinde yayınlanan şiirlerde olduğu gibi hikâyelerde de Bulgarcanın etkisi göze çarpmaktadır. Fakat bu etki oldukça sınırlıdır. Yazarlar bazı ay, gün isimleri ya da terimlerle ilgili konularda Bulgarca kelimeleri tercih etmiş, diğer durumlarda Türkçeyi kullanmışlardır.

1971-1985 yılları arasında gazetede yayınlanan hikâyelere bakıldığında hepsinin belirli bir olay çevresinde geliştiği ve içerik bakımından oldukça çeşitli olduğu görülmektedir. Bu tarzdaki hikâyelerin hemen hepsinin odak noktası insandır. İnsan hayatında yaşanan sıkıntılar, iş, aile, komşuluk ve akrabalık ilişkilerindeki aksaklıklar bazen mizahi bazen de didaktik bir üslûp kullanılarak dile getirilmiştir. İnsandan başlayarak topluma yönelen bu bakış açısı yazarların güdümlü de olsa toplumla iç içe olduklarının bir kanıtıdır. Uzun bir yayın dönemine sahip gazetede yazıların kaleme alan yazarlar, savaş, göç ve çevrelerinde gelişen pek çok siyasi olayla karşı karşıya kalmış ve doğrudan bu olaylardan etkilenmişlerdir. Genellikle günlük yaşamın içinden bazı olaylar kimi zaman da toplumu yakından ilgilendiren dini, siyasi ve kültürel birtakım unsurlar hikâyelerde işlenen belli başlı konulardır. Örneğin, II. Dünya Savaşı yıllarında gerçekleşen olaylar, yaşanan ayrılıklar, insanların çektikleri sıkıntılar hem toplumsal hem de bireysel boyutta işlenen konulardır. Hikâyelerdeki konu bütünlüğüne bakıldığında toplumsal konuların ferdi konularla birlikte ele alındığı görülmektedir.

Gazetede yayınlanan hikâyelerde asıl amaç insanlara öğüt vermektir. Hikâyelerde bu durum insanların ahlaki yönlerini ön plana çıkarıp olumsuz yönlerine eleştiri, olumlu yönlerine de takdir yöneltmek gerçekleştirilmiştir. Özellikle mizah ve hiciv konularının işlendiği hikâyelerde toplumun farklı kademelerinde bulunan insanın kanaatkâr olması, hak ve adalet odaklı çalışması, yerini bilmesi gibi davranışlar önerilirken, cimrilik, aç gözlülük, hırsızlık, haksızlık gibi olumsuz davranışları da eleştirilmiştir. Yine bu tarz hikâyelerde dikkati çeken insanların bilgili ve tecrübeli olmalarının gerekliliğidir. Gazetenin yayınlandığı yıllardaki siyasi tutumlar ve yaşanan birtakım gelişmeler özellikle kılık-kıyafet ve kültürel alanlarda topluma bazı dayatmalar getirmiştir. Şiirlerde olduğu gibi hikâyelerde de "*yeni düzen*" adı altında topluma dayatılan birtakım uygulamalar toplum içinde daha çok karmaşaya,

Bulgaristan'da yayınlanan Yeni Işık (Nova Svetlina 1971-1985) Gazetesindeki edebi malzemeler üzerine bir değerlendirme / Doğan, L. & Gülvodina, G.

güvensizliğe ve ayrılmaya neden olmuştur. İncelediğimiz hikâyelerde çoğunlukla bu dayatmalara uyum sağlama konusunda yaşanan aksaklıklar ele alınmıştır. Türk toplumu açısından oldukça sıkıntılı geçen bu süreç hikâyelerde sıklıkla işlenmiştir.

(Hikâyede gazetede çıkan bir haberde isim karışıklığı nedeniyle ortaya çıkan komik bir olay anlatılmıştır. Kaynak: Yeni Işık, 1972 Sayı: 52-53 S. 6)

Mizah ve hiciv hususlarından sonra hikâyelerde en çok ele alınan konu karı-koca, arkadaşlık, komşuluk, iş, aile ilişkileridir. Bu hikâyelerde devlet ile halk arasındaki ilişkiler, toplumun genel yapısı ve ahlaki yönü, gelenek-görenekler, inançlar, efsaneler, büyüler, değer yarguları, kişiler arasındaki ekonomik, kültürel ve sosyal ilişkiler, insanların dış ve iç etkenlere karşı tutumları oldukça dinamik bir şekilde ele alınmıştır. Hikâyelerdeki olayların hemen hepsi gerçek hayatta yaşanmış ve yaşanması muhtemel olaylardır.

(Hikâyede emekli olduğu halde severek yumurta toplama işinde çalışan Ayşe ninenin bir gün iki hırçın horoz yüzünden sepetindeki yumurtaları kırması ve bunun üzerine duymuş olduğu üzüntü anlatılmıştır.

Kaynak: Yeni Işık, 1972 Sayı: 11 S. 3)

Yukarıda saydığımız konulara ilaveten hikâyelerde dostluk ve arkadaşlıkla alakalı çok sayıda hikâye vardır. Bu hikâyelerde ilk göze çarpan çoğunlukla kahramanlardan birinin Bulgar birinin Türk oluşudur. Hikâyelerde genellikle komşuluk ilişkileri, uzun yıllar görüşmeyen arkadaşların yıllar sonra kavuşması, iş arkadaşları arasındaki ilişkiler, küslüklerin sona ermesi gibi konulara değinilmiştir. Bunun yanında şiirlerde olduğu gibi hikâyelerde de az da olsa kitap ve okul sevgisine değinilmiştir.

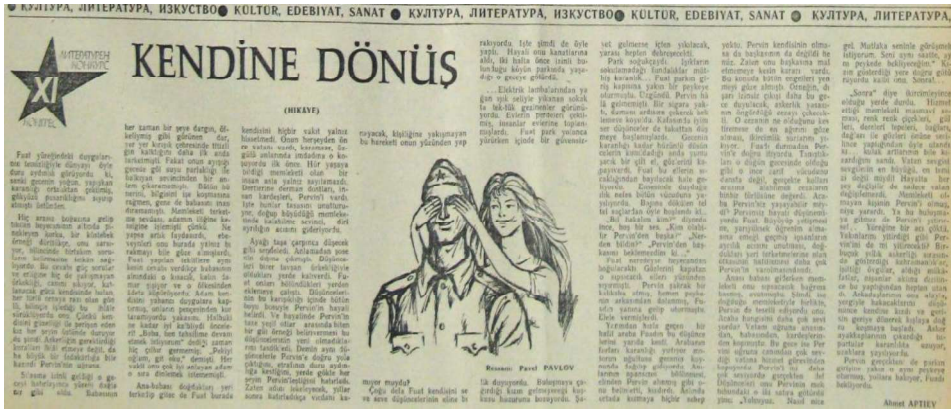
Hikâyelerdeki konu dağılımına bakıldığında insan ve toplum ilişkilerinden sonra en çok siyasi unsurların ele alındığı görülmüştür. Bu konular çoğunlukla savaş, partizanlık ve komünizm odaklı konulardır. 2. Dünya Savaşı ve sonrasında yaşanan sıkıntılar, ardı sıra yaşanan siyasi darbeler, komünizm ve faşizmin ülkedeki etkisi son derece sıkıntılı bir süreci beraberinde getirmiştir. Bu süreçten en çok etkilenen hiç şüphesiz ki Türk toplumdur. Dolayısıyla bu şartlarda kaleme alınan edebi türlerde de bu sıkıntılar göze çarpmaktadır. Gazetenin siyasi yönü sebebiyle kaleme alınan hikâyelerde ilk dikkat çeken konu komünizm hayranlığıdır. Daha sonra faşizmi eleştiren, partizanlığı ön plana çıkaran, 2. Dünya Savaşı döneminde yaşananları dile getiren hikâyelerin varlığı göze çarpar. Bu hikâyelerdeki kahramanlar her daim cesur ve korkusuz, vatani uğruna her türlü sıkıntıya göze alan ve savaşan kahramanlardır. Diğer hikâyelerde olduğu gibi burada da hem Türk hem Bulgar kahramanlara yer verilmiş, bu kahramanlar çoğu kez aynı cephede beraber tasvir edilmişlerdir. Ayrıca bu başlık altında ülkenin komünizm sayesinde ne kadar gelişip kalkındığını, Sovyet Rejimi sayesinde insanların yaşantılarının değiştiğini, ülkede pek çok durumun iyileştiğini anlatan pek çok hikâyeye de yer verilmiştir. Bu durum bize gazetenin Bulgaristan Komünist Partisi yayın organı olarak işlevini yerine getirdiğini gösterir.

(Hikâyede askerlik görevini tamamlayıp evine dönen Şerif ve ailesinin yaşadığı mutluluk anlatılmıştır. Şerifin annesine aldığı armağan onları 2. Dünya Savaşı yıllarında annesi ve babasının yaşadığı anılara götürmüştür.

Kaynak: Yeni Işık, 1975 Sayı: 28 S. 3)

Yeni Işık gazetesinde yukarıda saydığımız siyasi unsurların yanında vatan sevgisinin ve göç olgusunun dile getirildiği pek çok hikâyeye saptanmıştır. Bu hikâyelerde de vurgulanan Bulgaristan topraklarının kutsallığı, göç edenlerin yaşadığı pişmanlıklar ve Bulgaristan'ın yaşanılacak en iyi yer olduğudur.

(Annesi ve babası Fuat'ı terk ederek göç ederler. Fuat bu yalnızlığım sevgilisi Pervin ve vatani sayesinde giderir. Okur, askere gider. Askerdeyken onunla buluşmak isteyen Pervin ile görüşmek için bir gece askerden kaçmaya karar verir. Fakat yolda vatanının her şeyden değerli olduğunu düşünür ve ceza almamak için geri döner.

Kaynak: Yeni Işık, 1976 Sayı: 19 S. 3)

Gazetede ki hikâyelerde ele alınan diğer konular din eleştirisi, eski inanışlara (falcılık, muskacılık vb.) yönelik alay ve eleştiri konularındır. Ayrıca özellikle kadınların kılık-kiyafetinin eleştirildiği, batıl inançlara yönelik yaşanan sıkıntıların dili getirildiği pek çok hikâye tespit edilmiştir. Bu hikâyelerde çoğunlukla mizahi bir üslup kullanılmış, halkın kendini geliştirmeyi eski uygulamaların peşinden koşması eleştirilmiştir. Burada yine dolaylı olarak da olsa yazarlar aracılığıyla Türk toplumunun yaşantısına, gelenek-görenek ve adetlerine, inanışlarına göndermeler yapılmıştır. O dönemde "yeni düzen" adı altında topluma diretilen birtakım uygulamaların benimsenmesi ve kabul edilmesi konusunda yaşanan sıkıntılar hikâyelerde de göze çarpan unsurlardır.

(Köyde muskacılık yapan İsmail Hoca insanları dua ile tedavi eder ama bir gün kendi hastalanıp yatağa düşünce hemen doktoru çağırır. Doktor da ona ilaçla değil duayla tedavi yazacağını söyleyerek yaptığı yanlış olduğunu kanıtlar.

Kaynak: Yeni Işık, 1981 Sayı: 116 S. 6)

Hikâyelerde işlenen konuların geçtiği mekanlara bakıldığında çoğunun dış mekan olarak nitelenen köy, kasaba, dağ, deniz vb. gibi yerler olduğu görülür. Bunun yanında ev, iş yeri, okul, fabrika gibi iç mekanlarda geçen hikâyeler de mevcuttur. Hikâyelerin gerçekleştiği zaman diliminde ise oldukça çeşitlilik göze çarpar. Kimi hikâye geçmişte yaşanan bir olayı anlatırken kimisi de yayınlandığı dönemdeki olaylara şahitlik etmiştir. İlâveten gazetede mekan ve zamanın belirsiz olduğu hikâyeler de yazılmıştır.

4. Sonuç

Bu çalışmada 1971-1985 yılları arasında Bulgaristan'da Türkçe-Bulgarca olarak yayınlanan Yeni Işık Gazetesi'ndeki edebi malzemeler incelenmiştir. Sofya Milli Kütüphanesi'nde yapmış olduğumuz araştırmalar neticesinde yürütülen devlet politikaları ve arşiv çalışmalarının yetersizliği nedeniyle gazetenin 1970 öncesi nüshalarının erişime kapalı olduğu görülmüştür. Bu sebeple çalışmamızda gazete ile ilgili bilgiler aktarılırken bizzat yaptığımız derlemeler ve Sofya Milli Kütüphanesi'nden erişebildiğimiz 1971-1985 yılları arası Türkçe ve Bulgarca dillerinde yayınlanan gazete tam sayısı esas alınmıştır.

Çalışmada ilk olarak Bulgaristan'daki Türkçe basın, Yeni Işık gazetesinin yayın politikası, yayın içeriği ve yayın süreçleri ile ilgili genel bilgiler verilmiştir. Bulgaristan'ın en uzun soluklu yayın organı olan Yeni Işık gazetesinin bu uzun süreçteki değişimi gözler önüne serilmeye çalışılmıştır. Buradaki asıl amaç gazetenin içinde bulunduğu siyasi profili de göz önünde bulundurarak gazetede edebi malzemeleri değerlendirmektir. Öncelikle yapılan taramalarda gazetenin oldukça zengin bir edebi malzemeye sahip olduğu görülmüştür. Taramasını yaptığımız yıllarda gazetede en fazla kaleme alınan türlerin hikâye ve şiir olduğu tespit edilmiştir. Gazetede 1136 şiir ve 553 hikâye yazılmıştır. Bunun yanında gazetede çok sayıda fıkra, mani, masal gibi halk edebiyatı edebi türü ile deneme, sohbet, gezi yazısı gibi düz yazıların kaleme alındığı görülmüştür. Ayrıca içinde haber, dedikodu, edebiyat ve sanat eleştirisi barındıran bir tür olan feyletonlar da sıklıkla yayınlanan türler arasındadır. Gazetede edebi türler incelendiğinde konu bakımından oldukça çeşitli, dil ve üslûp açısından Türk edebiyatıyla benzer pek çok türün olduğu görülmüştür. Yazılan türlerde ferdi konular ağırlıkta olmakla birlikte sosyal içerikli pek çok tür de yazılmıştır. Şiirlerde çoğunlukla serbest ölçü kullanılmış, ses ve kelime tekrarları ile ahenk sağlanmıştır. Hikâyelere bakıldığında şiirlerde olduğu gibi Türkiye Türkçesinin tercih edildiği fakat yer yer yerel ağız özelliklerinin de kullanıldığı tespit edilmiştir. Bunun yanında her iki türde de çok sık olmamakla birlikte Bulgarcanın etkisi göze çarpmaktadır. Şair ve yazarlar önemli gün ve haftalarla, resmi konulardaki terimlerde Bulgarca kelimeleri kullanmışlardır. Hikâyelerin başlıca konusu insanların çevresinde gelişen olaylar olmakla birlikte savaş, göç, partizanlık da sık işlenen diğer konulardır. Hikâyelerde çoğunlukla mizahi ve didaktik bir üslûp kullanılmıştır.

Sonuç olarak geniş bir zaman dilimine yayılan Yeni Işık gazetesi edebi türlerinde oldukça zengin bir içeriğin olduğu görülmüştür. Daha önce de dile getirdiğimiz gibi yayın politikası gereği komünizm odaklı çalışan gazetede yayınlanan her tür, güdümlü bir bakış açısına sahiptir. İncelenen edebi türlerdeki mizahi ve eleştirel üslûp da bu bakış açısının bir sonucudur. Bu çalışmanın asıl amacı derginin siyasi profilini göz önünde bulundurarak yazar ve şairlerin o dönemde kaleme aldığı eserleri topluma kazandırmaktır. Çünkü gazete 1985 yılından sonra tamamen Bulgarca yazı diline geçmiş ve kısa bir süre sonra da yayın hayatına son verilmiştir. Bu sebeple elde edilen veriler Bulgaristan'da hala yaşatılan Türkçe için son derece kıymetlidir.

5. Kaynakça

- Cambazov, İsmail (2011). *Bulgaristan Türk Basımı Tarihinde Yeni Işık/Nova Svetlina*. İstanbul : Erkam Matbaası.
- Deliorman Altan (2010). "*Bulgaristan'da Türkçe Basın (1865-2009)*", İstanbul : Bayrak Basım.
- Ertin Gaye, *Bulgaristan'ın Nüfus Özellikleri Geçmişten Günümüze*, Güneydoğu Araştırmaları Dergisi, Yıl: 2015, Sayı: 27, S. 129-146.
- İslam Ayšener, "*Balkanlarda Türkçe Basın Hakkında Bir Deęerlendirme*", Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 19, Güz-01, s. 62.
- Karagöz Adem Ruhi (1945). *Bulgaristan Türk Basımı (1879-1945)*, Ankara : Üniversite Matbaası..
- Memişoğlu Hüseyin (1995). *Bulgaristan Türk Kültürü*". Ankara : Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü.
- Nasuhbeyoğlu Tayfun (2018). "Balkan Tarihine Genel Bir Bakış", İstanbul : Ekim.
- Süleymanoğlu Yenisoy, Hayriye, "*Bulgaristan'da Türkçe Basın (1865-2010)*", 25.03.2012, s.1. (Erişim tarihi: 01.01.2022)
- şimşir Bilal (2012). "*Bulgaristan Türkleri*". Ankara : Bilgi.
- Yeni Işık Gazetesi, Yıl: 1972, Sayı 19, S.6)
- Yeni Işık Gazetesi, Yıl: 1972, Sayı 52-53, S.6)
- Yeni Işık Gazetesi, Yıl: 1972, Sayı 11, S.3)
- Yeni Işık Gazetesi, Yıl: 1973, Sayı 132, S.4)
- Yeni Işık Gazetesi, Yıl: 1973, Sayı 76, S.6)
- Yeni Işık Gazetesi, Yıl: 1974, Sayı 124, S.3)
- Yeni Işık Gazetesi, Yıl: 1976, Sayı 12, S.3)
- Yeni Işık Gazetesi, Yıl: 1975, Sayı 28, S.3)
- Yeni Işık Gazetesi, Yıl: 1976, Sayı 19, S.3)
- Yeni Işık Gazetesi, Yıl: 1977, Sayı 13, S.6)
- Yeni Işık Gazetesi, Yıl: 1979, Sayı 37, S.3)
- Yeni Işık Gazetesi, Yıl: 1979, Sayı 150, S.6)
- Yeni Işık Gazetesi, Yıl: 1981, Sayı 8, S.6)
- Yeni Işık Gazetesi, Yıl: 1981, Sayı 149, S.4)
- Yeni Işık Gazetesi, Yıl: 1981, Sayı 116, S.6)
- Yeni Işık Gazetesi, Yıl: 1984, Sayı 41, S.3)
- Yeni Işık Gazetesi, Yıl: 1984, Sayı 5, S.3)
- https://tr.wikipedia.org/wiki/Bulgaristan#Etnik_yap%C4%B1 (Erişim tarihi: 31.12.2022)